

Bakalářskou práci Johany Zachystalové _Objektifikace zvířat v živočišné výrobě, Studium humanitní vzdělanosti, FHS UK v Praze, 2013, 48 s.

Vypracoval Marco Stella

Charakteristika:

Autorka se na rozsahu 48 stran vč. seznamu literatury podle svých slov zaměřuje na „(...)na studování a odhalování mechanismů, které podporují objektifikaci hospodářských zvířat a jejich konstrukci jako živočišných produktů, které jsou doslova vyráběny a manipulovány podle potřeby člověka. Budu zkoumat, jak k tomuto procesu přispívají různé aspekty, vyplývající z povahy moderní průmyslové společnosti.“ Ačkoliv uznávám, že se jedná o důležité a aktuální téma, nemohu neupozornit na některé zásadní nedostatky, které práce má.

Obsahové problémy:

Předně, v práci nenacházím jasně formulované cíle ani postup či postupy, které autorka používá. Z formátu práce se lze domnívat, že se jedná o práci rešeršní, v takovém případě je však jen stěží dostatečná, což kromě jiného souvisí i s autorčiným výběrem literatury, ze které čerpá a se způsobem, jak s literaturou zachází. V práci se místy téměř necituje nebo cituje podivným způsobem, pokud platí, že autorka svou práci začleňuje do oblasti human-animal studies, měla by se také při výběru literatury držet tohoto pole. Zdroje, ze kterých čerpá jsou však značně heterogenní a obvykle se vzájemně zcela míjejí, což ovlivňuje celý charakter práce.

Ani volbu tématu v jeho šíři nepovažuji za příliš šťastnou. Právě o objektifikaci zvířat v průmyslové výrobě je toho napsáno mnoho a pokud by práce měla být „jen“ rešerší, obávám se, že každá z kapitol by vydala nejen na monografii, ale spíše na ediční řadu. I z tohoto důvodu je zřejmé, že práce musí být nutně velmi zjednodušující a povrchní.

Práce se domnívá pracovat se dvěma klíčovými pojmy zavedenými v oddílech 2.1. a 2.2. totiž dichotomie lidské-mimolidské (oddíl 2.1.) a antropocentrismus (oddíl 2.2.). Ani zde autorka příliš neuspěla, a to ani v přiměřené a podložené definici, ani jejich důslednému používání dále v textu.

Nemohu se zbavit dojmu, že antropocentrismus, který se autorka zřejmě domnívá kritizovat, ve skutečnosti antropocentrický diskurs sama, snad nevědomky, dále propaguje. Hned první věty úvodu se dopouštějí jistého ahistorismu, etnocentrismu i antropocentrismu zdánlivě samozřejmým dělením živých tvorů na „člověka“ a „zvířata“, jako kdyby toto rozdělení mělo esenciální charakter, jako kdyby šlo o dvě konstantní kategorie, jejichž vztah se sice může v jistých ohledech měnit, v hlavních obrysech je však kdesi fixně stanoven a dán:

„Zvíře a člověk spolu koexistují již tisíce let. V očích člověka přitom zvířata zastupovala různé významy: některá byla pro člověka potravou, zdrojem pracovní síly, obávaným nepřítelem či naopak společníkem a ochráncem. Pojetí zvířat se proměňovalo napříč kulturami časově i místně. V tomto se liší společnost od společnosti, ale i člověk od člověka v rámci jednoho společenství. Přesto je dnes na první pohled zřejmé, že některým druhům zvířat jsme v naší západní společnosti přisoudili úlohu sloužit lidem jako zdroj potravy, jiným zase sloužit jako zdroj potěšení.“(s. 5)

Existenci textu mezi stranami 10 a 19, kde je shrnut, naprosto arbitrárně a na bez náležitého citačního aparátu, vztah člověka a zvířete od paleolitu po současnost, nesouvisí nijak s tématem práce nebo nejsem schopen nahlédnout jak. Jen pro ilustraci: Na straně 11 autorka tvrdí, že „k rekonstrukci vztahu zemědělců k okolnímu prostředí a především ke zvířatům není k dispozici takové množství pramenů, jako je tomu u lovců a sběračů.“ Podobně jako v případě takřka všech ad absurdum zjednodušených částí, necituje téměř žádnou relevantní literaturu (zde s odvoláním na její nedostatek).

Autorka se v této části dopouští tak celé řady zkreslení a zjednodušení, které, domnívám se, vyplývají právě z příliš široce nastaveného tématu a neznalosti základní literatury. Zcela nekonceptně míchá dohromady filosofii, historické postřehy, víru, kulinářství a jiné kulturní praktiky – a to bez jakéhokoliv viditelného ladu a skladu. Řazení kapitol považuji za zcela arbitrární. Text působí zcela roztržštěně a jednotlivé pasáže na sebe příliš nenavazují. Od diskuze evolučních hypotéz se přechází k pracovníkům jatek.

Několik příkladů k faktickým chybám a charakteru textu obecně:

Autorka například tvrdí, že biblický citát „Plodte a množte se a naplňte zemi. Podmaňte ji a panujte nad mořskými rybami, nad nebeským ptactvem, nade vším živým, co se na zemi hýbe“ (s.13) odkazuje na období po vyhnání z ráje, což tak očividně není.

Středověké scholastické období se podle autorky „vyznačovalo především zájmem o lidský rozum, rozvojem racionality a přírodních věd, snahou o logická a kauzální pojetí světa. (s.14)“, což je charakteristika stejně nepochopitelná jako tragikomická.

Vztah ke zvířatům v novověku je charakterizován Karteziánským obratem, utilitaristickou etikou (zde především Peter Singer), painismem (Ryder; autorka podle všeho čerpá z jednoho novinového článku z deníku Guardian), biocentrismem (údajně Schweizer a Taylor, ten ovšem zcela bez citace; jediným odkazem zde je Koháková Zelená svatozář).

Poté co autorka vystihne na rozsahu hlavní přístupy člověka ke zvířeti na rozsahu 8 stran od počátku lidského druhu až po 20. století přistoupí z ne zcela zřejmých důvodů ke konzumaci masa.

V oddílu „Konzumace masa: od svátečního ke každodennímu“ píše o symbolickém rozměru domestikace a otroctví, navíc bez jediného relevantního odkazu. Autorka poměrně nekriticky přejímá tvrzení autorů, ze kterých vychází, obvykle píšících o něčem jiném a zmiňující danou tematiku spíše okrajově (Elias), vystupujících v pozici aktivistů (Patterson) nebo autorů populárně-naučné literatury (v tomto případě i Komárek).

Tvrdí tak například, že Lov velkých zvířat jejich mužskými protějšky byl nejistý, jejich úlovky byly spíše „jakousi třešničkou na dortu, představovaly ze strany mužů jakousi kombinaci neplánovaného

přilepšení a bojového sportu“ (s. 19), čímž naprosto smazává obrovskou variabilitu foragingu u lovecko-sběračských etnik.

Vyskytují se i pasáže, které jsou protimluvné, např. „Fádní a nevyvážená strava, na rozdíl od pestré potravy lovců a sběračů, vedla k většímu výskytu nemocí a obezity. Zemědělec existenčně závisel na menším spektru plodin, které sám dokázal vypěstovat, což představovalo ohrožení v případě neúrody.“(s.20)

Faktických chyb by byla celá řada, jen pro ilustraci práce s literaturou uvedu ještě jeden, kterým sou Naprosto pokroucené výklady hypotéz evoluční antropologie (Aiello, Wheeler) i jejich kritiky („Navarette a kol.“) jsou přejaty z aktivistického webu, evidentně bez znalosti původních studií a bez reflexe skutečnosti, že debata o roli konzumace masa na evoluci člověka se skutečně neomezuje na tyto dva články a že stále pokračuje. Studie z Navarette et al navíc nijak netematizuje roli konzumace masa na vývoj rodu *Homo*.

Formální problémy:

Pokud citujeme konkrétní fakta či informace, je tak nutné činit s přesností na stránku, tedy nikoliv Komárek 2000, ale např. Komárek 2000: 45, navíc je třeba dbát na to, aby zdroji byly pokud možno knihy odborné, nikoliv populární, často obsahující řadu zjednodušení a neodkazující na literaturu.

Dobře nepůsobí ani budování citačních řetězců, viz např. str. 39, „Podle sociálního psychologa Herberta C. Kelmana morální zásady vůči násilí ustupují, pokud je splněno několik podmínek (...)“ následně a je citován Bauman; Teorie kognitivní disonance podle Leona Fistingera (s.34) a je citována Plháková.

Jiný příklad práce s literaturou: Sinclair uvedený (na str. 36) není vůbec citován ani v seznamu literatury, je citována práce z časopisu turecké univerzity, další citace na straně 37 je neúplná (Dillard 2008), údaj pocházející podle autorky od McNair je citován z téže práce bez odkazu na příslušný text. Následující text až do str. 38 jsou v zásadě převzaté pasáže textů citovaných Dillardem.

Či: „Zkoumání role zvířat v lidské společnosti bylo dlouho na okraji vědeckého zájmu. Podle některých je takové ignorování úlohy zvířat a jejich interaktivních schopností výsledkem pozitivistické a antropocentrické perspektivy – např. podle Arlukeho a Sanderse za sociologii, či Mullin za antropologii.(s.8). Práce Molly Mullin však není citována, v odkazu je Kučerová 2010, ponecháme stranou význam pojmu „interaktivní schopnosti“.

Vyskytují se i velmi nestandardní formy odkazů, jako např. str. 34: Vandrovcová, 2011“ apod.

Výběr použité literatury:

Necituje například téměř kanonickou práci *Animals and Modern Cultures* (Franklin) ani žádnou z kanonických knih věnující se problematice velkochovů, symbolismu masa atd. Výběr literatury je spíše arbitrární, Údaje jsou čerpané z novinových článků a aktivistických webů. Zdrojů celkově je málo a v mnoha případech nerelevantních. Čeká se jistá míra kritičnosti a bazální schopnosti práce s literaturou, a v tomto případě zde ani jedno nenacházím. Často je jistý typ literatury nekriticky

akceptován jako zdroj pravdy, v textu se objevuje řada tvrzení zcela neodcitovaných, kdy není možné posoudit jejich relevanci.

Pokud práce měla být rešerší, požadavkům spíše neobstála a vzhledem k šíři tématu ani v rozsahu bakalářské práce obstát nemohla.

Celkové hodnocení:

Vzhledem k závažným problémům navrhuji práci hodnotit nejlépe jako **dobrou**, a to v dolní hranici této známky, pokud autorka bude u obhajoby schopna vysvětlit a obhájit své cíle a postupy. Autorka by případně měla zvážit důsledné přepracování své absolventské práce.